

UDK 262.3 39 (497.5 Poreč "16/17") 093
929 Pavano, A.
94 (497.5 Poreč "16/17") 093
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 6. studenog 2006.
Prihvaćeno za tisak: 11. lipnja 2007.

Prilog poznavanju svakodnevice novovjekovnoga Poreča na primjeru obitelji bilježnika Antonija Pavana

Elena Uljančić-Vekić
Zavičajni muzej Poreštine
Dekumanska 9
52440 Poreč
Republika Hrvatska

U ovom se radu nastoji rekonstruirati svakodnevica u Poreču tijekom 17. i 18. stoljeća prikazom življenja obitelji bilježnika Antonija Pavana. Rad se temelji na izvornima, ponajviše na bilježničkim i matičnim knjigama Poreča, koji su omogućili sagledavanje raznih genealoških, obiteljskih, gospodarskih, demografskih i drugih aspekata ranonovovjekovnog Poreča.

Ključne riječi: Poreč; Antonio Pavano; genealogija; svakodnevica; izvorna građa

Uvod

U ovome se radu nastoji prikazati malen, ali tipičan tračak porečke novovjekovne svakodnevice donošenjem mnogih aspekata življenja porečke građanske obitelji Pavano. Zaključci se donose na temelju obrade isprava porečkih bilježnika, upisa matičnih knjiga Poreča koji se čuvaju u Državnom arhivu u Pazinu, te gradiva koje se odnosi na Poreč 17. i 18. stoljeća, a pohranjeni su u Biskupijskom arhivu u Poreču. Iščitavanjem spomenutih vrela pronađeno je sedamdesetak dokumenata iz kojih se može pratiti tijek življenja spomenute obitelji: gospodarski usponi i padovi, društveni život, obiteljski odnosi, intima i duhovni aspekt. Potonja obilježja najbolje podastiru brojne oporuke članova spomenute obitelji Pavano. Analizom navedenih izvora pokušalo se ući u svakodnevicu spomenute obitelji, njihova nastojanja i osjećaje. Taj je pristup omogućio i uvid u način života u Poreču i njegovo razumijevanje. Radu nije cilj prikazivanje detaljne obiteljske kronike.

Prikazom života članova obitelji Pavano rasvjetljava se život i sudbina pojedinaca koji u širem kontekstu izravno oslikavaju društvene odnose i karakteristike šire zajednice te osjećajnost vremena u kojem su živjeli.

Povod nastanka ovoga rada nesumnjivo je pronalazak natpisa s imenom i grbom bilježnika Antonija Pavana u travnju 2006. Ovim se nalazom prvi put omogućava lociranje obiteljske palače spomenuta porečkoga dužnosnika, što je iznimna rijetkost s obzirom na to da je zasad moguće locirati palače samo nekoliko novovjekovnih porečkih plemićkih rodova poput Sincicha, Zorzija i Zuccata.

Struktura obitelji i oporuke

Osnovu obiteljske zajednice rečene obitelji činili su Antonio Pavano i supruga Giovanna Braila. Zasad je iz izvora poznato da su zajedno imali sedmero djece, sinove Iseppa Simona i Giovannija te četiri kćeri: Agnese, Sebastianu, Agnese i Lugretiju. Po strukturi je to bila jednostavna ili uža obitelj,¹ koja je isprva živjela u jednom kućanstvu. Pretpostavlja se da je troje djece obitelji Pavano umrlo vrlo rano. Bili su to sin **Simone**,² rođen 4. kolovoza 1657.,³ najstarija kćer **Agnese**, o kojoj imamo podatak da je rođena 22. kolovoza 1659.,⁴ te najmlađi sin **Giovanni**,⁵ rođen 18. studenog 1660.⁶ Sve troje djece spominje se samo u matičnim knjigama rođenih. U izvorima nema nikakvih tragova njihovog nastavljanja življenja. Osim toga, otac ih ne spominje u oporuci kao ostalu preživjelu djecu. Isključivo se Agnesina smrt može datirati u razdoblje do 1667., kad obitelj dobiva drugu kćer i namjenjuje joj isto ime, Agnese.

Dvije su kćeri (Agnese „mlađa“ i Lugretia) udajom napustile dom, a jedna od njih (Agnese) imala je svoju djecu. Nakon udaja kćeri kućanstvo su činili otac, majka, nevjenčani sin i kćer, Iseppo i Bastiana, koji su nakon smrti oca i majke nastavili zajednicu. Ubrzo nakon smrti oca Antonija umire i Iseppo koji ostavlja cjelokupni patrimonij neudatoj sestri Bastiani, koja je opstanak svoje obitelji vidjela u Antoniju i Michielu Rafaelliju, sinovima svoje pokojne sestre Agnese.

Iz izvora proizlazi da je ova obitelj teško održavala kontinuitet. Pretpostavlja se da je jedini preživjeli sin Iseppo ostao bez potomka s obzirom da je oporukom svu imovinu namijenio sestri Bastiani. Nadalje, da je Iseppo imao svoju djecu, s obzirom da

¹ Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, *Rod i grad – dubrovačka obitelj od XIII. do XV. stoljeća*, Dubrovnik, 1994., 20.

² Ime je vjerojatno dobio po djedu Simonu, Antoniovu ocu.

³ Simonu su kumovi na krštenju bili pater Daniel de Bergamo i Elisabetta, supruga Francesca di Bortola iz Poreča. Državni Arhiv u Pazinu (dalje: HR-DAPA), HR-DAPA-429, Matična knjiga krštenih, Župa Poreč (1657. – 1692.), inv. br. 189; fol. 1r. Dalje: MKK, 189.

⁴ Agnesi su kumovi na krštenju bili porečki podestat Lorenzo Barbaro i Maddalena, supruga Todora Zorre. MKK, 189, fol. 5v.

⁵ Vjerojatno je ime dobio po majci Giovanni.

⁶ Giovanniju su kumovi na krštenju bili plemeniti Marc Antonio Corsino i Regina, supruga Simona Carpanesea. MKK, 189, fol. 14r.

je živio u Poreču, zasigurno bi bila upisana u matičnu knjigu rođenih ili umrlih, a takvih upisa nema. Detaljnom analizom matičnih knjiga vjenčanih nije pronađen trag o eventualnom Iseppovom sklapanju braka. No, više činjenica upućuje na pretpostavku da je nakon Bastiane obitelj odumrla. Iz popisa stanovništva, koji je sastavljen prilikom pastoralne vizitacije iz 1775. godine, gdje su poimence navedeni svi stanovnici Poreča podijeljeni po kvartovima i obiteljima, gdje nitko nije izostavljen, nema spomena obitelji Pavano. Osim toga, porečki dominikanac Giorgio Albertini 1778. godine u svom rukopisu navodi da je obitelj nakon 17. st. vrlo brzo izumrla.⁷

Kao što je spomenuto, Antonio Pavano bio je vjenčan Giovannom Braila. O Giovanni se ne zna mnogo, osim da je bila krsna kuma mnogim potomcima plemenite obitelji Corsino iz Poreča. Dana 20. lipnja 1663., dva dana prije poroda, kada dobiva kćer Bastianu, bila je krsna kuma Marc Antoniju, sinu Odorica i Morete Corsino,⁸ 14. rujna 1672. ponovno se spominje kao kuma Alvisu, drugom sinu Odorica i Mature (*Morete*) Corsino.⁹ Osim toga, bila je krsna kuma Stefanu, sinu Silvija Corsina i Lucije, dana 28. lipnja 1674.¹⁰ Nadalje, navodi se i kao krsna kuma Iacopa Rechina, sina Rocca i Giovane Rechin iz Burana, i to 30. ožujka 1662.¹¹

Pored spomenutog, sačuvana je knjiga protokola porečkoga bilježnika Nicoloa Braile.¹² S obzirom da se obitelj Braila u Poreču ugasila polovicom 17. stoljeća, možemo pretpostaviti da mu je Giovanna bila kćer i jedina nasljednica. Isto tako, godine 1660. u kvartu Sv. Mihovila, gdje se kasnije spominje i Pavanova kuća, nalazila se kuća nasljednika pokojnog bilježnika Braile.¹³ Jedna od pretpostavki može biti, s obzirom da je to ista četvrt, da je Antonio Pavano došao živjeti u supruginu kuću, u kojoj je pronađen isklesan natpis s grbom ili je možda Giovanna bila samo Antoniova susjeda.

Prema šturim podacima pretpostavlja se da je jedini i najstariji sin Antonija i Giovanne **Giuseppe** (Iseppo), koji umire 21. prosinca 1714. u 62. godini života od sušice (*tisi*), pokopan u obiteljskoj grobnici u crkvi sv. Franje u Poreču.¹⁴ Prema upisu u matičnoj knjizi umrlih, gdje se navodi da je umro u 62. godini, može se pretpostaviti da je rođen oko 1652. godine. Njegova oporuka nije pronađena, no u knjizi pastoralne vizitacije biskupa Negrija iz 1775. godine, Iseppo Pavano nalazi se na popisu onih kojima članovi porečkoga kaptola moraju služiti 24 tihe mise godišnje *in perpetuum*.¹⁵ Stoga je vjerojatno da je oporučnim legatom namijenio određenu sumu novaca za spomenute obrede koji su se još obavljali 61 godinu nakon njegove smrti.

⁷ Giovanni RADOSSI, „Gli Albertini di Parenzo“, *Atti CRS*, sv. III., Rijeka – Trst, 1972., 244. Dalje: G. Radossi, 1972.

⁸ MKK, 189, fol. 14r.

⁹ Isto, fol. 33v.

¹⁰ Isto, fol. 36r.

¹¹ Isto, fol. 13v.

¹² HR-DAPA-8, Knjiga isprava Nicoloa Braile, Poreč (1642. – 1651.). Knjiga 9.1.

¹³ HR-DAPA-8, Antonio Pavano, Knjiga isprava (1658. – 1665.). Knjiga 10.4., fol. 60v – 61r. Dalje: A. Pavano, 10.4.

¹⁴ HR-DAPA-429, Matična knjiga umrlih (1710. – 1733.), VIII.1.21., fol. 43r. Dalje: MKU, 1.21.

¹⁵ Biskupijski arhiv u Poreču, (dalje BAP) V/26, *Negri Primae Visitationis Generalis*, 1743–1748, fol. 230r.

Kao što je već napomenuto u izvorima se ne spominje Iseppova obitelj. Iz oporuke njegove sestre Bastiane doznaje se da ju je Iseppo proglasio univerzalnom nasljednicom. To se ne bi zasigurno dogodilo da je sâm zasnovao obitelj, kada bi imovinu ostavio ženi i djeci. Iz inventara knjiga porečkih bilježnika doznajemo da je Iseppo, tragom svog oca, obnašao dužnost javnog bilježnika, koja se, kao kod patricijskih obitelji Corsino i Albertini, prenosila s oca na sina.¹⁶ U Državnom arhivu u Pazinu sačuvane su dvije knjige protokola i oporuka koje obuhvaćaju razdoblje od 1679. do 1714., godine njegove smrti. U jednoj je ispravi sačuvan bilježnički pečat Iseppa Pavana.¹⁷

Iseppo, kao i njegov otac, uživao je znatan ugled u gradu. Naime, dana 8. listopada 1681. bio je svjedok u porečkoj ljekarni (*spezzaria*) Valerija Ghirardija pri sastavljanju ugovora za kupoprodaju kuće Vincenza Caregarija u kontradi¹⁸ srušenih zidina (*contrada di Mure rotte*).¹⁹

Nadalje, godine 1688. Iseppo Pavano bio je predstavnik Poreča čijim je posredovanjem vraćeno neispravno hladno i vatreno oružje grada Poreča u koparski Arsenal. Tom je prigodom predano 79 mačeva, od kojih su četiri bila neuporabljiva zbog oštećenog sječiva; 60 neupotrebljivih mušketa i 4 *muscala* (?). Koparski je podestat i kapetan Gabriele Venier želio poslati kvalitetnije naoružanje u Poreč, no s obzirom da je izbor bio sužen i da je Arsenal oskudijevao oružjem, topovskim kuglama (*bale*) i barutom, predao je spomenutom Pavanu samo 25 *azzalina*²⁰ i 25 mačeva (*stochi*). Nadalje, Venier se obvezuje, odmah nakon dolaska novog kontingenta oružja iz Venecije, poslati pravu upotpunjenu pošiljku u Poreč. Spomenuto je oružje predano Pavanu s popratnicom dana 22. ožujka 1688.²¹ Iz iznijetog primjera vidljivo je da je Iseppo, obnašajući dužnost bilježnika, stekao relevantan utjecaj u gradu, bio je izravno zadužen za primopredaju naoružanja za obranu porečkoga komuna.

Dana 22. lipnja 1663., Antonio i Giovanna dobivaju kćer **Sebastianu** (*Bastiana*). Krštena je 24. lipnja iste godine, a krsni su joj kumovi bili pripadnici porečkoga plemstva. Bili su to *cavalier* Marc Antonio Corsino i Giovanna, supruga Rocca Rechina, podrijetlom iz Burana kod Venecije.²² Dana 26. ožujka 1718. Bastiana se upućuje u kuću bilježnika Michiela Papadopolija, moleći da joj sastavi oporuku, u kojoj ističe

¹⁶ Elena ULJANČIĆ-VEKIĆ, „Testamenti di cittadini e di patrizi parentini – Contributo allo studio della vita spirituale ed economica nella Parezo della seconda metà del ‘600 fino alla prima metà del ‘700“, *ATTI CRS*, Rovinj – Trst, 2003., 248.

¹⁷ HR-DAPA-8, Protocolo - Michele Papadopoli 1698. Knjiga 20.5., fol. 31r. Dalje: M. Papadopoli, 20.5.

¹⁸ Kontrada je ulica u pojedinom kvartu. (Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto Veneziano*, Firenca, 1998., str. 192.)

¹⁹ HR-DAPA-8, Protocolo di Nicolò Chiessari nodaro publico. Knjiga 13.1. fol. 56v - 57r. Dalje: N. Chiessari, 13.1.

²⁰ Vrsta čelične puške. (Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto Veneziano*, Firenca, 1998., 52.)

²¹ Biskupijski arhiv Poreč (BAP), Svežanj 18.16., *Notizie storiche sul Parenzo*, ecc., excerpta varia, fol. 233r.

²² MKK, 189, fol. 14r.

da je kćer i nasljednica Antonija, građanina ovoga grada, kao i svog pokojnog brata Iseppa, koji je umro prije četiri godine. S obzirom da je bila oprezna, željela je sastaviti oporuku da bi rasporedila svoju imovinu. Preporučila je dušu Bogu i svim svecima nebeskoga dvora na čelu s majkom zemljom koja ju je stvorila. Željela je biti pokopana u crkvi Sv. Franje u Poreču u obiteljskoj grobnici iznad kosti svojih predaka (*sopra li ossi de miei Preautori, e nell Arca di nostra Cassa*), sa svim počastima koje dolikuju njezinom statusu i kako bude odredio njezin nasljednik. Kad ju je bilježnik upitao ostavlja li štogod ubožnicama u Veneciji ili kući katekumena, odgovorila je niječno, međutim, istaknula je da ostavlja nabožni legat za oltar Blažene Djevice Marije od Ružarija u porečkoj katedralnoj crkvi, namijenivši joj ogrlicu s četiri reda bisera i pripadajućim zvjezdicama, zlatni lanac, zlatni privjesak u obliku kapi s biserima, krunicu od žutog jantara s dvije srebrne medaljice i svoju svijetloplavu suknju od satena za ljubav Božju i za spas svoje duše. Svu ostalu imovinu dodjeljuje svom univerzalnom nasljedniku velečasnom Mattiju Pavanu,²³ i to zbog pružane skrbi u trenucima kad je od svih bila napuštena. Mattio će postati vlasnik svih njezinih dobara pod uvjetom da za nju služi dvije tihe mise tjedno po svom odabiru. Izuzet je od ove dužnosti samo u slučaju bolesti i dok se nalazi na putu. To mora obaviti za spas njezine duše i duše njezinih predaka. Željela je da joj ova oporuka bude posljednja oporuka. U potpisu svjedoka pri sastavljanju spomenute isprave navode se Marc Antonio i Zuane Sincich.²⁴ Posljednju je oporuku sastavila kod bilježnika Foscarina Filareta 31. prosinca 1748.²⁵

Iz Bastianine oporuke, kao i iz sačuvanih oporuka članova obitelji Pavano, koje slijede u tekstu, vidljivo je da su imali obiteljsku grobnicu u crkvi Sv. Franje. S obzirom na spomenut nakit i odjeću, zamjetna je težnja Bastiane za uljepšavanjem. Iz legata doznajemo da je imala krasnu odjeću izrađenu od skupocjene tkanine te vrijedan nakit koji je namijenila ukrašavanju oltara Blažene Djevice Marije od Ružarija.

Bastiana, kao i njezin otac, doživljava poznu starost, umrla je 14. ožujka 1756., u 10 sati, u 93. godini života. Kao uzrok smrti navodi se pozna starost (*aggravata di vecchiaia*), a pokopana je u obiteljskoj grobnici crkve Sv. Franje.²⁶

Četiri godine nakon Bastiane, pobježe 30. rujna 1667., rođena je **Agnese** „mlađa“ (*Agnesina*), koja je krštena 10. listopada iste godine, a krsni su joj kumovi bili Marin Chiozza i Moretta Desina,²⁷ također ugledni građani Poreča. O životu se Agnesine nadalje doznaje da je umrla prije oca i da je 20. travnja 1690., isti dan kao sestra Lugretia, zasnovala brak. Bračnu je zajednicu zasnovala s moreplovcem Antonijem Raffaelijem, zvanim Sordino, podrijetlom iz Rovinja, koji je imao status građanina

²³ Zasad je to jedino mjesto gdje se spominje Mattio Pavan. Ne zna se o kakvoj je rodbinskoj vezi riječ.

²⁴ HR-DAPA-8, Protocollo Michiele Papadopoli 1718. Knjiga 20.22., fol. 59r – 60v.

²⁵ ZMP-1126, Stampata u muzeju, 61.

²⁶ HR-DAPA-429, Matična knjiga umrlih (1753.-1782.), Župa Poreč, inv. br. 225., f. 25r i v.

²⁷ MKK, 189, fol. 25r.

Poreča. Kumovi na njihovu vjenčanju bili su Cristoforo i Canziano,²⁸ braća Albertini, te Vincenzo Briante.²⁹

Godinu i pol prije vjenčanja sklopljen je ugovor o mirazu između Agnesinina oca Antonija i Antonija Raffaellija, prema kojem se Raffaeli obvezuje buduću suprugu Agnesinu poštovati, uzdržavati i nikad je ne napustiti. Otac, Antonio Pavano, pak obvezuje se Raffaelliju predati miraz od 500 dukata u pokretnoj i nepokretnoj imovini. Poblіže, 400 dukata predaje u novcu, a 100 u nekretninama. Bračni se ugovor sklapa na način *come fratello e sorella*.³⁰ Mirazni je sustav bio polazište oblikovanja svih imovinskih odnosa u braku. Zakon je detaljno uređivao prava upravljanja imovinom.

S obzirom da su se kćeri Antonija Pavana, Agnesina i Lugretia, udale isti dan, za miraz su dobile, usporedivši ga s ostalim ugovorima porečkih građanki, skromniji iznos. Za Agnese postoji podatak u izvorima da je dobila miraz od 500 dukata, dok za Lugretiju pretpostavljamo da je dobila također isti iznos. Većina ostalih pripadnica porečkoga plemstva u tom je razdoblju dobivala miraz od 1000 dukata. S obzirom da je Antonio Pavano imao dužnost priskrbiti novac za miraz dviju kćeri, pojedinačnici se iznos umanjio. Zanimljivo je da su oba para za jednog od kumova na vjenčanju odabrali istu osobu. Bio je to Vincenzo Briante, a drugi im se kum razlikovao.

Agnesina i Antonio Raffaeli imali su kćer Zanettu i dva sina, Antonija i Michiela. Analizom isprava doznajemo da se **Zanetta** 25. veljače 1710. vjenčala s bačvarom Giovannijem Battistom Davarattom iz Sv. Ane kod Padove,³¹ s kojim je 12. ožujka 1712. dobila sina Antonija Gregoria.³² **Michiel** se 20. prosinca 1716. u crkvi Sv. Jurja u Poreču oženio Bonettom, udovicom Andree Pizzata.³³ Da je Michiel već bio mrtav 1725. Godine, vidljivo je iz matične knjige vjenčanih, gdje se njegova supruga Bonetta vjenčala s udovcem Zuannom Polittom. Za Bonettu je to bio treći brak.³⁴ **Antonio** se 20 dana nakon Michiela, odnosno 10. siječnja 1717., vjenčao Orsolom, kćeri Zuane Monfalcona iz Poreča.³⁵ Iz tog su se braka rodile, 2. rujna 1724. Cattarina Lucia,³⁶ 17. svibnja 1727. Bortola Diana³⁷ i 10. svibnja 1729. Cattarina Bortola.³⁸ Ca-

²⁸ Njihov šogor, suprug Agnesinine sestre Lugrezie.

²⁹ HR-DAPA-429, Matična knjiga vjenčanih (1657. – 1710.), inv. br. I. (212), fol. 27v-28r. Dalje: MKV, 212.

³⁰ HR-DAPA-8, Protocollum Cristophori Albertini, Don Alberti fili is Justinopolitani S: Zan lorentii Pazinaticorum Civis Autoritate Veneta, Notaris Anno MDCLXXXVI (1686. – 1699.), Knjiga 12.1., fol. 72r.

³¹ HR-DAPA-429, Matična knjiga vjenčanih (1710. - 1733.), inv. br. A. II. (213), fol. 4r. Dalje: MKV, 213.

³² HR-DAPA-429, Matična knjiga krštenih, Župa Poreč, (1710.-1734), inv. br.: 11. (191), fol. 25v. Dalje: MKK, 191.

³³ MKV, 213, fol. 42r.

³⁴ Isto, fol. 120v.

³⁵ Isto, fol. 43v.

³⁶ MKK, 191, fol. 172r.

³⁷ Isto, fol. 209r.

³⁸ Isto, fol. 235r.

ttarina Lucia umrla je 2. kolovoza 1728. u četvrtoj godini života i bila je pokopana u porečkoj katedralnoj crkvi u grobnici Anđelčića (*Arca degli Angioletti*).³⁹

U predindustrijskim društvima brak nije imao samo obilježja Katoličke crkve, uloga braka nije bila samo religiozna. Bilo je to izravno planiranje društvene i gospodarske uloge obitelji. Brakom su se snage imućnih obitelji udruživale. Obitelj Raffaeli u koju je Agnesina ušla, bila je utjecajna i gospodarski zamjetno važna. Bila je to obitelj moreplovaca iz Rovinja. Iz jedne studije o demografskim kretanjima u Poreču proizlazi da je Rovinj najzastupljenije mjesto gdje su Porečani, naravno nakon Poreča, pronalazili supružnike. Više je razloga za to bilo presudno: Rovinj je bio najnaseljenije mjesto u Istri, udaljenost od Poreča nije bila velika i postojala je dobra povezanost morskim putem.⁴⁰

Pomorstvo je za obitelj Raffaeli bilo presudno. Naime, Agnesinin suprug Antonio Raffaeli umro je 13. siječnja 1713., kada ga je na povratku iz Venecije brodom (*Peddotta*) Roca De Rossija, na otvorenom moru, uhvatilo snažno nevrijeme. Sva se posada broda s jednim putnikom utopila kod Lida di Pelestrina, a tijela su pronađena i pokopana negdje prema Chioggi.⁴¹

Agnesina u devet dana ostaje prvo bez oca, koji je umro 4. siječnja 1713., pa onda bez supruga, koji je stradao 13. siječnja iste godine.

Iz oporuke Antonija Pavana doznajemo da je njegova kći **Lugretija** također preminula prije njega, ali o njezinu rođenju nema traga u matičnim knjigama. Kako je već spomenuto, Lugretia se dana 20. travnja 1690. udala za kirurga Canziana Albertinija, pripadnika znamenite koparske obitelji Albertini, od koje je jedna loza preselila u Poreč.⁴² Vjenčao ih je kanonik Albertini uz dozvolu biskupa. Kumovi na svadbi bili su Vincenzo Briante i Angelo Montagna iz Tara.⁴³ Ne zna se jesu li imali djece, no poznato je da je Canziano prije ulaska u brak s Lugretiom, imao dvoje nezakonite djece sa sluškinjom Marijom iz Rovinja: kćer Giuliju, rođenu 22. veljače 1683.,⁴⁴ i sina Angela, rođenog 21. rujna 1684.⁴⁵ Zanimljiva je činjenica da je Lugrezijin brat Iseppo bio krsni kum pri krštenju nezakonite kćeri Giulije. Veza između poznate koparske plemićke obitelji Albertini i obitelji Pavana bila je uska i prije Lugretijinog vjenčanja za Canziana, što je vidljivo iz činjenice da je Antonio Pavano, Lugretijin otac, bio krsni kum Demetrija(?) Giuliana, sina Christofora i Domenice Albertini, 22. studenog 1678.,⁴⁶ kao i Francesca, sina Gaspara i Andriane Albertini 11. ožujka 1694.⁴⁷ Saču-

³⁹ HR-DAPA-429, Matična knjiga umrlih. Župa Poreč, (1710.-1733.) inv. br. I (223), fol. 170v.

⁴⁰ Egidio IVETIC, „La popolazione di Parenzo del Settecento,“ *Atti CRS*, sv. XXI, Trst - Rovinj, 1991., 161. Dalje: E. Ivetic, 1991.

⁴¹ E. IVETIC, 1991., 125.

⁴² G. RADOSSI, 1972., 215.

⁴³ MKV, 212, fol. 27v.

⁴⁴ MKK, 189, fol. 52r.

⁴⁵ Isto, fol. 58r.

⁴⁶ MKK, 189, fol. 44r.

⁴⁷ Matična knjiga krštenih, Župa Poreč, (1692.-1710.), 190, fol. 7r.

vana je i Lugretijina oporuka, koju je sastavio bilježnik Silvio Corsino 8. lipnja 1698. Tijekom sastavljanja isprave Lucretia je ležala u krevetu, ali bila je zdravog razuma i intelekta s dobrom sposobnošću govora. Prepušta suprugu Canzianu određivanje mjesta njezina ukopa. Nadalje, nalaže mu da za spas njezine duše plati služenje stotinu misa, i to kad bude htio i mogao. Legatom ostavlja porečkom hospitalu četiri ženske košulje za ljubav božju. Proglašava univerzalnim nasljednikom svoje pokretne i nepokretne imovine supruga Canziana zbog osjećaja koje gaji prema njemu, zbog dobrog društva koje joj je tijekom života pružao i za ljubav Božju. Oporuka je sastavljena u prisutnosti svjedoka: Luca Lossin, Giacomo Paglieti, mistro Osvaldo Spinotto, Iseppo Camilotto, Anzolo Perazato i Beneto Chresich, sve stanovnika Poreča.

Četiri dana nakon sastavljanja oporuke Lugretia umire i bilježnik Corsino objavljuje oporuku u atriju (*nel portico*) kuće Canziana Albertinija nad mrtvim tijelom pokojnice, koje se nalazilo u lijesu položenom na stolu. Oporuka se čitala pred mnoštvom ljudi, među kojim su se isticali svjedoci: Luca Losin, Giacomo Paglieti, Dionisio Salviati, Perco Briante i Vincenzo Magri, svi iz Poreča.⁴⁸ Prema tekstu oporuke može se pretpostaviti da Lugretia nije imala djece. Oporuka je mjesto gdje bi ih ona bila zasigurno barem spomenuta. Pored toga nema im traga u matičnim knjigama, a ni u oporuci Lugretijina supruga Canziana, koji je svu svoju imovinu namijenio braći. Iz istog se dokumenta doznaje da je zajedno s Lugretiom stanovao na križanju Sv. Franje (*nella crosera di s. Francesco*).⁴⁹ Canziano je umro 1703., pet godina nakon supruge.⁵⁰

Naposljetku donosim oporuku glavara roda Antonija Pavana, koji je nadživio petero svoje djece i doživio poznu starost. Naime, dana 4. prosinca 1712. Antonio Pavano, plemeniti građanin Poreča, ležeći u krevetu bolujući od opasne prirodne bolesti (*pericolosa malattia naturale*), sastavlja oporuku. Nakon smrti želi biti pokopan u crkvi Sv. Franje u Poreču, u svojoj grobnici (*nella mia sepoltura*) sa svim počastima po procijeni njegovih nasljednika. Želi da mu porečki kaptol u katedralnoj crkvi odsluži pjevanu misu. Udjeljuje svećenicima katedralne crkve 1 dukat po 6 lira da bi pokopali njegovo tijelo. Legatom ostavlja 60 dukata za kapelu Presvetog Raspela, koja se upravo gradila u katedralnoj crkvi, i to za oprost grijeha i spas svoje duše. Nalaže legatom da se jednokratno crkvi Sv. Katarine udijeli deset dukata, i to bratovštini Sv. Franje, i isto toliko porečkoj katedralnoj crkvi za spas njegove duše i za oprost od grijeha. Kad ga je bilježnik upitao ostavlja li što god venecijanskim nabožnim ustanovama, primjerice hospitalima ili kući katekumena (*Casa de cathecumeni*), Pavano odgovara niječno. Napominje da ostavlja unucima, sinovima pokojne kćeri Agnesine, Antoniju i Michielu 50 dukata ponaosob, i to za blagoslov te da ne bi ništa više potraživali od njegove imovine, s obzirom da je njihova pokojna majka dobila miraz s majčine i očeve strane (*Paterna e materna*). Miraz je dodijelio i pokojnoj kćeri Lugreziji, udanoj za pokojnog Canziana Albertinija. Nadalje, nalaže da nitko ne smije

⁴⁸ HR-DAPA-8, Cedulae testamentarie e testamenti S. Silvio Corsino, Pub. nod. 1685. – 1715., Knjiga 18.3., fol. 191r – 192v.

⁴⁹ HR-DAPA-8, Protocollo Michiele Papadopoli 1703.-1704. Knjiga 20.10., fol. 198 r i v.

⁵⁰ Camillo DE FRANCESCHI, „Il Consiglio nobile di Parenzo e i profughi di Creta“, AMSI, n.s. II, Venecija, 1952., 115. Dalje: C. De Franceschi.

ni na koji način uznemiravati njegove nasljednike, a to su bili sin Iseppo i kćer Bastiana, koji su uvijek živjeli s njim, brinuli se o njemu s puno milosti i napora u njegovoj poznoj starosti.⁵¹ Svjedoci pri sastavljanju oporuke bili su Giacomo Paglietti, Zuane Rusignan, Zuane Collauto ...

Nakon mjesec i dva dana, točnije dana 6. siječnja 1713., objavljena je njegova oporuka po naredbi njegova sina Iseppa, a u prisutnosti dvaju svjedoka: Nicoloa (?) i Christofora Albertinija.⁵²

Iz ovog se dokumenta može razmotriti djelomična genealogija obitelji Pavano. U oporuci ne spominje ni suprugu, koja je vjerojatno već onda bila pokojna. Da je imovinska moć obitelji bila srednje razmjerna, vidljivo je iz činjenice što niti jedan njen pripadnik nije oporučnim legatom odredio da se, u godini nakon oporučiteljeve smrti, pošalje svećenik u Assisi ili Rim da moli za spas njegove duše i za odrješenje od grijeha, kako je to činila ostala većina pripadnika gradske elite. Dužnost svećenika bila je moliti cijelim putem do destinacije i na povratku, za što bi mu se udijelio milodar.

Osim toga, iz oporuka je razvidna briga članova obitelji za održavanjem pogrebnih obreda kako doliči njihovu društvenom rangu, da bi se prikazao prestiž. Često je pogrebna povorka pripadnika viših društvenih slojeva bila prvorazredni društveni događaj i njome se iskazivao status obitelji i roda.⁵³ Oporučitelji su željeli za sobom ostaviti što bolju moguću sliku.

Status ugledne građanske obitelji

Antonio Pavano živio je u Poreču tijekom najtragičnijega demografskog i gospodarskog razdoblja, kada su se intenzivno održavale posljedice uskočkog rata i epidemija kuge i malarije, koje su se na istarskom području manifestirale godinama. Bila je to kriza istarskog *Seicenta*.⁵⁴

Pavano se svrstava u skupinu porečkih uglednika i njegov se život, kao i život članova njegove obitelji, može usporediti s načinom života ostalih pripadnika porečkoga građanskog sloja, tzv. *notabilia*.

S obzirom da je najstarija sačuvana matična knjiga rođenih iz 1657. godine, ne može se doznati točan datum rođenja Antonija Pavana, a ni to je li je uopće rođen u Poreču. Iz podataka koji se navode u matičnoj knjizi umrlih⁵⁵ i knjizi protokola bilježnika Michielea Papadopolija, gdje se donosi njegova oporuka,⁵⁶ doznajemo da je umro

⁵¹ ... *che sempre sono stati in mia compagnia, e mi hanno governato et assistito con tanta carità e fatiche nella mia grave età...*

⁵² HR-DAPA-8, Protocollo Michiele Papadopoli 1712. Knjiga 20.17., fol. 37r-38v; 52r-53r. Dalje: M. Papadopoli, 20.17.

⁵³ Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, "PRO ANIMA MEA ET PREDECESSORUM MEORUM" Death and the Family in Fifteenth – Century Dubrovnik", *OTIVM* 3/1-2, Zagreb, 1995., 34.

⁵⁴ Miroslav BERTOŠA, Istra: Doba Venecije (XVI.-XVIII. stoljeće), Pula, 1995., 296. Dalje: M. Bertoša, 1995.

⁵⁵ MKU, 1.21., 27r.

⁵⁶ M. Papadopoli, 20.17, fol. 37r-38v; 52r-53r.

4. siječnja 1713. u 81. godini života. S obzirom na spomenuto može se pretpostaviti da je godina njegova rođenja mogla biti 1632. ili 1633. Taj je podatak potvrđen i u zapisniku inkvizicijskoga procesa iz 1663. godine, gdje je saslušan kao svjedok, kada izjavljuje da mu je 30 godina.⁵⁷ U jednoj ispravi iz 1671. godine spominje se i ime njegova već onda pokojnog oca: Simon.⁵⁸

Potencijalna godina rođenja Antonija Pavana, 1632., u historiografiji koja obrađuje područje Poreča, grada s rimskim municipalnim naslijeđem, spominje se kao najcrnja godina, kada se stanovništvo grada razbježalo pred epidemijama kuge koja je harala između 1630. i 1632. godine. Spominju se napola srušene kuće u koje se pomalo naseljava novopridošlo stanovništvo.⁵⁹ Kuće su napuštene, polja neobrađena i zarasla u šume. Trava je prekrila trgove i ulice.⁶⁰

Pietro Kandler donosi podatke da je u gradu tada živjelo samo tridesetak stanovnika. Izvještaj porečkoga podestata iz 1634. godine spominje Poreč kao opustošen grad sa samo stotinu osoba, grad u koji nitko ne želi doći i nastaniti se zbog nemogućnosti zarade i iznimno lošeg zraka. Podestatu Nicolou Zaneu mandat je bio završen, no nije mogao natrag u Veneciju jer ga nitko nije želio zamijeniti.⁶¹ Tko bi iz Venecije dolazio u Poreč oko 1650. godine, zatekao bi poluprazni grad s oko 150 stanovnika.⁶² Bilo bi zanimljivo doznati je li Antonio Pavano 1632. rođen u opisanim iznimno teškim prilikama Poreča ili je tek kao dvadesetogodišnji bilježnik doselio u grad. Za pronalaženje odgovora na pitanje, s obzirom da matične knjige iz spomenutog razdoblja nisu sačuvane, valjalo bi iščitati bilježničke knjige za razdoblje prije 1650. godine, što će biti zadaća budućih istraživača.

Razdoblje druge polovice 17. st. i prvih desetljeća 18. st., u kojem je Pavanova obitelj živjela, bilježi znatne populacijske i demografske uspone. Prvi je pogodujući aspekt bio intenzivirani razvoj lučke djelatnosti, koji je utjecao na demografski uspon Poreča.⁶³ Iz porečke se luke izvozilo poglavito drvo,⁶⁴ zatim vino, ulje i žitarice. Tršćanski liječnik i horograf Prospero Petronio svjedoči da je osamdesetih godina 17. stoljeća Poreč imao odličnu prirodnu luku, gdje su se zimi nalazili peljari, koji su po naređenju mletačkoga senata preuzimali prispjele brodove i upravljali njihovom plovidbom na putu do Venecije.⁶⁵

⁵⁷ Antonio MICULIAN, „La riforma protestante in Istria Giacomo Morosini e la diocesi di Parenzo dal XV al XVII secolo IV“, ACRS sv. XIII, Trst – Rovinj, 1982.-83, 310. Dalje: A. Miculian, 1982.-83.

⁵⁸ HR-DAPA-8, Marc Antonio Corsino. Protocollo d'istrumenti (1665.-1674.). Knjiga 11.2., fol. 155v. Dalje: M. A. Corsino, 11.2.

⁵⁹ M. BERTOŠA, 1995., 529.-530.

⁶⁰ Bartolommeo VERGOTTIN, *D'Istoria antica, e moderna della città di Parenzo dell'Istria*, Venecija 1796., 41.

⁶¹ M. Bertoša, 1995., 530.-531.

⁶² Egidio IVETIĆ, *Oltremare - l'Istria nell'ultimo dominio veneto*, Venecija, 2000., str. 100. Dalje: E. Ivetic, 2000.

⁶³ E. Ivetic, 2000., 98.

⁶⁴ Viktor, VITOLOVIĆ, „Iz prošlosti poljoprivrede Istre od antike do XVIII stoljeća“, u: *Zbornik Poreštine 1*, Poreč, 1971., 333.

⁶⁵ M. BERTOŠA, 1995., 593.

Kandijskim se ratom, kada Turci osvajaju Kretu, okončala kolonizacija Istre. Porečko je stanovništvo u pedeset godina poraslo za šest puta. Godine 1645. brojao je 150 stanovnika, a 1699. godine, 900 stanovnika.⁶⁶ kad je Poreč dosegao demografski optimum, prestalo je useljavanje. Najprije se zatvorio krug građana, zatim pučana, tj. trgovaca i pomoraca.⁶⁷

Etnička struktura stanovništva grada promijenila se poglavito nakon Kandijškoga rata, kad je u Poreč pristiglo četrdesetak obitelji kretskeg dobrog roda, od kojih je stotinjak, od 1670. i 1716., zatražilo članstvo u Gradskom vijeću.⁶⁸ Antonio Pavano intenzivno se družio s novim stanovnicima. Sastavljao im je oporuke, kupoprodajne ugovore, bio im je svjedok u sporovima i kum na vjenčanjima. Bio je prisutan u svim važnijim društvenim previranjima grada.

Porečko plemstvo, ujedinjeno pod okrilje institucije „Gradskog vijeća“, predstavljalo je autoritet i pridržavalo je sebi pravo dodjeljivanja časti i statusa porečkoga građanina. Ugledni su pojedinci na taj način sebi i svojim potomcima osiguravali izravan utjecaj u gospodarskim, političkim i društvenim sferama grada. Preduvjet stjecanja tog statusa bio je, kao i u drugim gradovima Istre, dugi niz godina obitavanja na području grada, posjedovanje određenih nekretnina te uplata određene sume novaca u gradsku blagajnu ili darovanje nečega skupocjenog porečkoj zajednici.

Stjecanjem statusa građanstva dobivalo se i pravo na isticanje obiteljskoga grba. Na pronađenom nadvratniku Pavanove obiteljske kuće isklesan je i grb koji prikazuje gredom vodoravno razdijeljeni štitić, smješten u kartuši s propinjavajućim lavom.

Više izvora dokazuje da je Antonio Pavano imao punopravni status člana porečkoga Gradskog vijeća. Primjerice, u radu Camilla De Franceschija stoji da je godine 1660. Antonio Pavano, jedan od najimućnijih i najutjecajnijih građana Poreča, isprva odbio stjecanje statusa člana Gradskog vijeća s obzirom na korumpiranost, tj. želju pojedinih članova motiviranih koristoljubljem, da upravljaju općinskim i crkvenim dobrima. Nakon dvije godine Antonio ipak pristaje i ulazi u Gradsko vijeće.⁶⁹ Dakle, Antonio Pavano u 32. godini stekao je punopravni status člana Gradskog vijeća, i to 1662. godine.

Nadalje, drugi izvor gdje se spominje Pavano kao vijećnik jest djelo spomenutoga Prospera Petronija iz 1681. godine. To je popis 77 obitelji članica rečenog vijeća, gdje se nalazi i obitelj Pavano.⁷⁰ Nadalje, dokument sastavljen 2. lipnja 1685., kada s ostalim članovima spomenutoga tijela Pavano proglašava kanonika i građana Poreča Anibbala Crippa Riccija opunomoćenim zastupnikom za zastupanje na koparskom sudištu.⁷¹ Osim toga, iz popisa članova Gradskog vijeća sastavljenog 1. kolo-

⁶⁶ E. IVETIC, 2000., 100.

⁶⁷ Isto, 324.

⁶⁸ Isto, 323.

⁶⁹ C. DE FRANCESCHI, 80.

⁷⁰ Giovanni RADOSSI, „Stemmi di Rattori e di famiglie notabili di Parenzo“, *Atti CRS XVI*, Trst - Rovinj, 1985.-1986., 362.

⁷¹ HR-DAPA-8, Protocolo di me Iseppo Pavano Nodaro Publico, libro primo 1679. – 1698. Knjiga 16.1., fol. 64v – 65r.

voza 1700. na rednom broju 21. pronalazimo pripadnike obitelj Pavano.⁷² Prema iznijetom možemo ustvrditi da je spomenuta obitelj bila dio elite, koja se uspinjala k moći i čvrsto držala konce politike u svojim rukama.

Pavanov zamjetni ugled i utjecaj u visokim krugovima Poreča druge polovice 17. stoljeća i prvog desetljeća 18. st., vidljiv je iz činjenice što je često bio pozivan za vjenčanog kuma. Primjerice, 11. rujna 1660. bio je kum na vjenčanju Andree Miancicha iz Herceg Novog (*de Castro novo*) i Antonije, kćeri Bernarda Narducija iz Poreča,⁷³ 23. lipnja 1662. bio je kum na vjenčanju Odorica Corsina i Marije Desine,⁷⁴ 13. svibnja 1665. bio je kum na vjenčanju Sebastana Pilastrija i Lugretie od Bonominija iz Citadelele in Canciliera.⁷⁵ Nadalje, 24. kolovoza 1682. bio je vjenčani kum supružnicima Bortolu Venier iz Pirana i Mariji, kćeri Francesca Cornera iz Kandije.⁷⁶ Dana 1. prosinca 1669. bio je kum na vjenčanju Stefana Vija iz Budve, koji je dugo bio nastanjen u Poreču, i Cattarine Zora iz Poreča.⁷⁷ Osim toga, 27. veljače 1705. bio je vjenčani kum porečkom građaninu Francescu De Rossiju i Orsoli, kćeri Giacoma Gabbiatija.⁷⁸ Iste godine, četiri mjeseca kasnije bio je kum na vjenčanju drugoj pripadnici građanske obitelji De Rossi, Pasqui De Rossi, koja se 15. lipnja 1705. vjenčala s Nicoloom Viceom.⁷⁹ Bila je to tipična pojava razmjenjivanja kumstva pripadnicima iste društvene skupine.

Antonio Pavano spominje se kao kum na krštenju Nicoloa, sina Sebastiana Pilastrija, dana 27. studenog 1663.⁸⁰

S obzirom na visoku razinu gospodarske moći, Antonio je bio u mogućnosti posuđivati novac građanima Poreča. U jednoj se ispravi iz 1686. godine navodi da Francesca Scollia, nasljednica Domenica Manziola, prodajom vinograda vraća dugove pokojnog Manziola. Među vjerovnicima pojavljuje se i Antonio Pavano s potraživanjem 90 lira.⁸¹ Ne zna se je li je to eventualno bio dug za sastavljanje oporuke pokojnika ili dug iz izravne posudbe novca. Iz isprava drugih uglednih Porečana, poput Antonija Sincicha,⁸² vidljivo je da je i Antonio Pavano dugovao njemu 50 lira.⁸³

Gospodarski status obitelji Pavano bio je zamjetan. Mogli su si priuštiti za upošljavanje sluškinje. Tako Antoniov sin Iseppo 7. ožujka 1696. izjavljuje da je Margarita

⁷² Biskupijski arhiv Poreč (BAP), Svežanj 18.16., Notizie storiche sul Parenzo, ecc., excerpta varia.

⁷³ MKV, 212, fol. 3r.

⁷⁴ Isto, fol. 4v.

⁷⁵ Isto, fol. 7r.

⁷⁶ MKV, 212, fol. 20r.

⁷⁷ Isto, fol. 11r.

⁷⁸ Isto, fol. 51v.

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ MKK, 189, fol. 15v.

⁸¹ N. Chiessari, 13.1., fol. 182r - 183r.

⁸² Graditelj palače Sinčić, današnjeg sjedišta Zavičajnog muzeja Poreštine.

⁸³ HR-DAPA-8, Instrumenti inventarii 1704. - 1716. Domino Giacomo Paglieti Publico Nodaro. Knjiga 24.1., fol. 123r-137v.

Marcolina iz Trsta, od kad je stigla u Poreč 1691. godine, služila u mnogim kućama, između ostalog i u kući njegova oca Antonija Pavana.⁸⁴

U svim europskim gradovima bratovštine su bile važan čimbenik društvene i gospodarske kontrole grada. Osim toga bile su one mjesto društvene skrbi i uključivanja u javni život.⁸⁵ Antonio Pavano bio je bratim triju porečkih bratovština. Zajedno s Lorenzom Filipichem spominje se kao stariji bratim bratovština Uznesenja Blažene Djevice Marije (*Madonna del Monte*) i Presvetog ružarija, koji je donosio presudne odluke o transakciji kapitala spomenutih udruga. Odlučivalo se o dodjeljivanju u zakup ili prodaji posjeda u vlasništvu bratovština.⁸⁶ Povezanost uz bratovštinu Sv. Franje vidimo iz oporuke, gdje joj, za spas svoje duše, legatom dodjeljuje 10 dukata.

Dužnosnička čast

Obnašajući relevantnu dužnost bilježnika u Poreču Antoniov se rad može pratiti iz devet knjiga protokola, oporuka i arbitraža koje obuhvaćaju razdoblje od 1652. do 1704. godine.⁸⁷ Dakle, znamo da je bilježničku dužnost obnašao već s navršenih dvadeset godina.

Nadalje, spominje se kao odvjetnik u Poreču. Dana 9. prosinca 1685. pojavljuje se kao opunomoćeni zastupnik gospođe Ricobone Ricoboni pok. Fiorina, u čije ime mora potraživati povrat duga. Pri sastavljanju punomoći bili su prisutni svjedoci Andrea Chiozza i Lorenzo Filipich iz Poreča.⁸⁸ Osim toga, spominje se i kao opunomoćeni zastupnik samostana Sv. Franje u Poreču.⁸⁹ Tako je 20. siječnja 1672., kao zastupnik samostana, zajedno s Todorom Zorom, bio svjedok pri izradi detaljnog inventara samostana Sv. Franje u Poreču, koji omogućuje uvid u svakodnevni život spomenutih redovnika.⁹⁰ Nadalje, obnašao je dužnost gradskoga suca. Naime, 28. li-

⁸⁴ BAP (Biskupijski arhiv Poreč), Adelasio LIBER. MAT T5, Knjiga 6.11. fol. 199r.

⁸⁵ Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, *Okvir slobode. Dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*, Zagreb – Dubrovnik, 1999., 264.-265.

⁸⁶ HR-DAPA-8, Protocolo secondo Sig. Silvio Corsino d'instrumenti ed altri atti dal anno 1698 sino l'anno 1716. Knjiga 18.4., fol. 285r i v.

⁸⁷ HR-DAPA-8, Antonio Pavan. In questo libro sono descritti instrumenti compromessi sentenze arbitrarie e altri atti (1652. – 1658.). Knjiga 10.1.; Protocollo degl'atti semplici ed altro non registrato nel libro stipulato da sig. Antonio Pavan. Not. negli anni... Knjiga 10.2.; Protocollo di Testamenti che stipulò il signor Antonio Pavano nodaro (1652. – 1684.). Knjiga 10.3.; Antonio Pavano Knjiga isprava (1658. – 1665.), Knjiga 10.4.; Antonio Pavano, knjiga isprava (1665. – 1671.). Knjiga 10.5.; Antonio Pavano, knjiga isprava (1671. – 1678.). Knjiga 10.6.; Antonio Pavano, knjiga isprava (1677. – 1683.). Knjiga 10.7.; Protocollo notariale sign. Antonio Pavano di Sentenze Arbitrarie instrumenti et altri atti dell' anno 1678. sino l'anno 1712. Knjiga 10.8.; Cedule testamentarie e testamenti sig. Antonio Pavan publ. notaio (1693.-1704). Knjiga 10.9.

⁸⁸ N. Chiessari, 13.1., fol. 167r i v.

⁸⁹ HR-DAPA-8, Protocollo primo d'instrumenti et altri atti sig. kav. Alvise Corsino dal anno 1678 sino l'ano 1718. Knjiga 17.1. fol. 421r.

⁹⁰ Elena ULJANČIĆ-VEKIĆ, „Prilog proučavanju djelovanja porečke franjevačke zajednice od druge polovice 17. do prve polovice 18. stoljeća“, *Zbornik radova s 1. Istarskog povijesnog biennala: Statuimu et ordinamus quod:..., 129.-142.*

stopada 1683. donosi presudu u arbitraži između Nicoloa Barozzija i braće Piera i Zorzija Salamona oko krčenja kamenitog i pošumljenog posjeda na brdu Čimižin.⁹¹ Osim toga, donio je presudu u arbitraži sukoba između velečasnog Pietra Filipina i Grubiše Vukanovića (*Grubisa Vucanouich*) oko isplate zakupnine.⁹² S obzirom na bilježničku dužnost koju je obnašao, bio je osoba od visokoga povjerenja te je bio svjedok pri objavljivanju oporuke *cavagliera* Marc Antonija Corsina, dana 28. travnja 1698.⁹³ Nadalje, Antonio Pavano predao je 17. veljače 1682. porečkom podestatu Gaetanu Oriju pismo mletačkog Senata u kojem se dopušta pridruživanje braće Canziana i Gaspara Albertinija porečkom Gradskom vijeću.⁹⁴

Antonio zajedno s Gasparom Albertinijem 1687. Godine, obnašajući dužnost gradskoga suca, s podestatovom podrškom, traži od svih kandidata za članstvo u porečko Gradsko vijeće pismenu potvrdu s ovjerom da su oni sami ili da su po očevoj liniji imali status *notabilia* u drugim gradovima, te da se ponovno uspostavi dužnost uplate iznosa od 200 dukata u gradsku blagajnu. Molbe su se zatim razmatrale pred svim vijećnicima i bile su odobrene samo ako su dobile 4/5 glasova.⁹⁵ Dakle, bio je prisutan pri donošenju važnih odluka za društveni i politički život grada.

Svjedočanstvo u inkvizicijskom procesu

Dokument iz kojeg se najbolje može iščitati intima Antoniovih razmišljanja, iz kojega izvire jasan stav naspram vjeri, osim oporuke, jest zapisnik jedinog poznatog procesa zbog hereze u Poreču, onog kanonika Giacoma Morosinija iz 1663. godine. Spis se čuva u Državnom arhivu u Veneciji, a potpuno ga je objavio Antonio Miculian.⁹⁶

Kanonik Giacomo Morosini suđen je od inkvizicijskog suda (*Sant Ufficio*) u Veneciji. Dana 11. travnja 1663., optužen je zbog širenja luteranskih ideja, dovođenja u sumnju katoličke vjere i zbog sljedeće izreke: „Bog nije savršen jer ne jede, ne pije i ne spava.“ Osim toga, nije vjerovao u svece, za koje navodi da ne znaju posredovati između Boga i ljudi. Opsovao je *Putanazza di Dio*, vodio je nemoralan i nepošten život. Tijekom saslušavanja izjavio je da je papa, jedini Petrov nasljednik, antikrist, da ne postoji čistilište, da se ne smije moliti niti štovati svete slike i da se tijekom cijeloga tjedna može jesti svaka vrsta hrane. Ondašnji porečki biskup Del Giudice tijekom saslušavanja izjavio je da su vjernici zbog njegovih kratkih misa odbijali odlaziti u crkvu.

Kanoniku Morosiniju presudom je zabranjen boravak u Veneciji i Poreču te je priveden u zatvor u Udine. Nakon tri godine zatvora, porečki biskup Del Giudice Moro-

⁹¹ N. Chiessari, 13.1., fol. 100v - 101r.

⁹² HR-DAPA-8, Sentenze arbitrarie et inventarij Sig. Silvio Corsino pub. nod. Parenzo 1682. 1716., Knjiga 18.2., fol. 133r - 138r.

⁹³ M. Papadopoli, 20.5., fol. 23r - 27r.

⁹⁴ G. RADOSSI, 1972., 243.

⁹⁵ C. DE FRANCESCHI, 92, 93.

⁹⁶ A. MICULIAN, 1982.-83., 293.-332.

sinija je ponovno tužio sudu u Veneciji. Tom je prigodom saslušano nekoliko svjedoka koji su zalazili u Morosinijevu kuću. Bili su to rovinjski odvjetnik Francesco Bichiachi, Domenico Mansiol, Sebastian Pilastrri, Antonio Rausi, Simon Zenni i Antonio Pavano.⁹⁷

Dana 11. travnja 1663. kao svjedok je saslušan Antonio Pavano i na upit da li porečki kanonici izazivaju skandale on odgovara da je jedino kanonik Morosini koji živi i zbori skandalozno. Dalje navodi da nitko ne želi na misu jer Morosini završava misu na pola obreda. Osim toga, navodi da je i on bio sablažnjen zbog Morosinovih heretičkih izjava. Kanonik Morosini pred Pavanom je u više navrata izgovorio toliko blasfemičnih teza i psovki da je Pavano bio primoran začepiti uši rukama.

Nadalje, iz nekoliko svjedočenja doznajemo da je u listopadu 1662. Antonio Pavano s Francescom Bichiachiejem i Sebastianom Pilastrijem bio u vrtu Morosinijeve kuće. Morosini im isprva nije dao da uđu, no na njihovo inzistiranje ipak ih je popustio. Kad su ušli, vidjeli su šepavu ženu koja se češljala, a koju je Morosini navodno doveo iz Venecije. Porečki su se uglednici skandalizirali i pobunili, uvidjevši kanonikov konkubinatu, na što ih je kanonik uvredama ušutkao. Tom je prigodom Antonio Pavano razgovarao s Morosinijem o ulozi svetaca. Pavano je poglavito isticao važnost čuda Sv. Antuna Padovanskog i drugih svetaca, što je Morosini apsolutno poricao.⁹⁸

Prilikom Morosinijeva svjedočenja, na pitanje suda je li u gradu imao istomišljenika, Morosini je između ostalog lažno okrivio Antonija Pavana, no venecijanski ga je sud odmah oslobodio optužbe.⁹⁹

Analizom sudskoga spisa može se vidjeti da je Antonio Pavano bio jedan od glavnih svjedoka u procesu protiv Giacomina Morosinija, te je na temelju njegove izjave kanonik i osuđen. Svi ostali svjedoci u procesu spominju Pavana kao osobu koja je imala prigodu osobno se uvjeriti u Morosinijevo krivovjerje, posjetivši ga u njegovoj kući i razgovarajući s njim o teološkim temama.

Iz spomenutih se razgovora može uvidjeti povezanost porečke elite uz instituciju Katoličke crkve i uz štovanje svetaca, poglavito Sv. Antuna Padovanskog. Pavanovo štovanje sv. Antuna Padovanskog, osim iz navedenog razgovora s Morosinijem, vidljivo je i iz oporuke, gdje preporučuje dušu Bogu, Bogorodici i Sv. Antunu Padovanskom. Osim toga, nakon smrti želi biti pokopan u crkvi Sv. Franje gdje se nalazi oltar spomenutog sveca. U Poreču je i u novovjekovnom razdoblju postojala crkva titulara Sv. Antuna Padovanskog, kojoj su, za spas duše, mnogi porečki uglednici oporučnim legatima ostavljali svoje dragocjenosti.

⁹⁷ Antonio MICULIAN, *La riforma protestante della diocesi di Parenzo nel XVI e XVII secolo*, Zbornik Poreštine, 2, Poreč, 1987., 150., 152.-154.

⁹⁸ A. MICULIAN, 1982.-83., 310.-312.

⁹⁹ Antonio MICULIAN, „La riforma protestante in Istria III^a“, ACRS sv. XII, Rijeka - Trst, 150.

Gospodarski aspekt obitelji

Temelj svih funkcija obitelji jest patrimonij, kuća i druge nekretnine, koje čine uporište gospodarske aktivnosti, društvenog ugleda i političke moći. Patrimonij je činio veliku većinu obiteljske imovine, a najveća je zadaća bila očuvanje toga posjeda.¹⁰⁰ Gospodarski aspekt obiteljskoga života ostao je zabilježen u brojnim kupoprodajnim ugovorima sačuvanim u knjigama protokola mnogih porečkih bilježnika. Osnovni izvor prihoda porečkih novovjekovnih obitelji bili su zemlja, ribarstvo i trgovina. S obzirom da se obitelj Pavano bavila bilježništvom, Antonio je ulagao svoj novac, vjerojatno stečen bilježničkim radom, u kupoprodaju nekretnina. Spominje se kao vlasnik dviju kuća smještenih na križanju Sv. Franje (*crosera di s. Francesco*)¹⁰¹ i kontrade Novih vrata (*contrada di Porta nova*), zatim maslinika u kontradi Pical (*contrada di Pizzal*) i Materada (*Marturaga*) te zemljišnih posjeda u kontradi Cimarè (*Cimarè*), Blažene Djevice Marije od Anđela i Uznesenja Blažene Djevice Marije. Njegovi su vinogradi bili smješteni u kontradi Sv. Eleuterija, a pošumljeni brežuljci u kontradi Sv. Marka i Ilije (*contrada s. Marco e s. Elia*) i Uznesenja Blažene Djevice Marije.

Godine 1671., poblizje 17. veljače, Antonio Pavano prodaje Radi Paštroviću (*Rado Pastrouich*) kuću na tri etaže, prekrivenu crjepovima, s dva podruma, cisternom i četiri gospodarske zgrade. Iz kupoprodajnog ugovora doznajemo da je kupac, Paštrović, već živio u spomenutoj kući i da je ona bila smještena na križanju Sv. Franje. S istočne je strane kuće prolazila javna cesta, na zapadnoj su strani bile spomenute gospodarske zgrade, s južne strane bila je kuća Andree Chiozze, a sa sjeverne je strane bila kuća Antonija Sabadina. Antonio Pavano za prodaju svog objekta dobio je 280 dukata po 6,4 lira.¹⁰²

Dana 27. travnja 1672. Antonio Pavano prodaje Zorziju Zancarolu pošumljeni brežuljak prekriven dračom i kamenjem u blizini grada, do crkve Uznesenja BDM.¹⁰³ Posjed je velikim dijelom bio omeđen suhozidom, a Zancarol je na njemu planirao posaditi vinovu lozu i masline. Posjed je otkupljen za 200 dukata po 6,4 lira. Prvotno je pripadao bratovštini Uznesenja Blažene Djevice Marije, a Pavanu ga je godinu ranije dodijelio koparski podestat i kapetan Zen.¹⁰⁴

Dana 15. lipnja 1674. Pavano prodaje Zvani Vlahu (*Zuane Vulac*) iz Funtane, za 88 lira, maslinik sa 42 stabla maslina. Prodaje samo trajni nasad bez zemljišta, koji je u njegovu posjedu, a nalazi se u kontradi Pical (*Contrada di Pizzal*).¹⁰⁵

¹⁰⁰ Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, *Rod i grad – dubrovačka obitelj od XIII. do XV. stoljeća*, Dubrovnik, 1994., 50.

¹⁰¹ Područje oko današnje Sabornice.

¹⁰² M. A. Corsino, 11.2, fol. 155v.

¹⁰³ *Un Monticello Boschivo sassoso e' spinoso posto nelle pertinenze di questa città vicino la chiesa della Madonna del Monte*.

¹⁰⁴ M. A. Corsino, 11.2, fol. 185v - 186v.

¹⁰⁵ M. A. Corsino, 11.2, fol. 278r.

Sljedeće godine, 5. srpnja u trgovini Vincenza Caregarija sklopljen je kupoprodajni ugovor kojim Giacomo Chiurco pok. Iona iz sela Musaleš, za 30 lira, prodaje Pavanu maslinik od 12 stopa sa zemljištem od oko pola žurnade, i to uvijek u kontradi Pical.¹⁰⁶

Iz jednog kupoprodajnog ugovora doznajemo da je bilježnik Pavano bio vlasnik posjeda na Cimareu (*appresso il Cimarè*) u kontradi BDM od Anđela.¹⁰⁷

Iste 1675. godine 26. rujna Antonio Pavano kupuje od Zanine, udovice pok. Piera Petrisa, za 296 lira polovicu višeetažne kamene kuće prekrivene crjepovima, smještene u četvrti *Porta nova*. Kuća je bila u suvlasništvu s Radom Paštrovićem, s kojim graniči sa sjeverne strane. S istočne joj strane prolazi javna cesta, a zapadno je kuća Luce de Rossija.¹⁰⁸

Dana 6. prosinca spomenute godine Pavano prodaje Luki Paštroviću¹⁰⁹ (*Luca Pastro-uich*), porečkom građaninu, kuću na dva kata u četvrti Sv. Franje u Poreču. Kuća sa zapadne i sjeverne strane graniči s posjedom kupca, s istočne joj strane prolazi javna cesta, a s južne su joj strane nasljednici pok. Gašpara Brajkovića (*Gasparo Braico-uich*). Pavano je za kuću dobio 60 dukata po 6 lira.¹¹⁰

Godine 1682., 29. studenog, Pavano kupuje od Vule Dumovića, pok. Vule iz Materade (*Marturaga*) kod Maja, pošumljeni brežuljak sa stablima neobrađenih i nerodnih maslina.¹¹¹ Brežuljak se nalazio u kontradi Pical. U ugovoru se spominje da je Pavano već bio vlasnik zemljišta koje s brežuljkom graniči s istočne strane. Cijena nekretnine iznosila je 50 dukata, kako su procijenili javni vještaci.¹¹²

Osim toga, godine 1685. Pavano prodaje kapetanu Michielu Raffaelu, pok. Antonija, vinograd u kontradi Sv. Eleuterija sa svim sadnicama koje su u njemu nalaze, s brazdama i ogradama,¹¹³ za 310 dukata po 6,4 lire.¹¹⁴

Godine 1688. sklapa se založni ugovor između arhiđakona i zastupnika porečkoga kaptola vlč. Francesca Bonaze i Antonija Pavana, kojim posljednji prima u zakup kuću na kat s dva stana, s vanjskim kamenim stubištem i gospodarskom zgradom, koja je smještena na križanju Sv. Franje, a graniči s južne i istočne strane s posjedom Antonija Pavana, sa zapadne i sjeverne strane prolazi javni put. Pavano je svake godine bio dužan plaćati zakup od 36 lira do potpunog podmirivanja duga od

¹⁰⁶ HR-DAPA-8, Protocollo di instrumenti Marc Antonio Corsino 1675. – 1688. Knjiga 11.5. fol. 24 v. Dalje: M. A. Corsino, 11.5.

¹⁰⁷ HR-DAPA-8, Antonio Pavano, knjiga isprava (1671. – 1678.). Knjiga 10.6., fol. 114 r i v.

¹⁰⁸ M. A. Corsino, 11.5., fol. 30 v.

¹⁰⁹ Vjerojatno se radi o Luci Lossinu, bratu Rade Lossina, koji se prethodno spominje kao kupac kuće na križanju sv. Franje. Obojica su iz Paštrovića, zbog toga se nazivaju Pastrovichio, a bili su imućniji Crnogorci u Poreču.

¹¹⁰ M. A. Corsino, 11.5., fol. 43v.

¹¹¹ *Incolti et infruttiferi*

¹¹² N. Chiessari, 13.1., fol. 74r i v.

¹¹³ *Fossi e seraglie*.

¹¹⁴ N. Chiessari, 13.1., fol. 157r i v.

600 lira.¹¹⁵ Deset godina nakon toga, 18. srpnja 1698., Pavano potpuno isplaćuje dug i kuća mu se vraća u vlasništvo, potom je podaje porečkom kanoniku Viscardiju.¹¹⁶

Dana 26. ožujka 1694. prodaje Girolamu Colautu komad šume u kontradi Pical za 65 dukata po 6 lira.¹¹⁷ Zatim 1700. godine prodaje Andrei Bullo pok. Zerbina komad oranice od oko četiri i pol žurnade, na kojoj je zasađeno 110 maslina, a smještena je na brežuljcima Sv. Marka i sv. Ilije (*s. Marco e s. Elia*) u istoimenoj kontradi. Vrijednost nekretnine iznosila je 90 dukata po 6,4 lire.¹¹⁸

U 17. i 18. stoljeću vrtovi su u Poreču bili smješteni odmah izvan gradskih vrata, do gradskih zidina. Građani poljoprivrednici svakodnevno su ih obrađivali i u kućanstva donosili povrće za svakodnevno prehranjivanje stanovništva.¹¹⁹ Tako doznajemo da je 1665. godine Antonio Pavano u kontradama Sv. Katarine (*contrada santa Catterina*) i Sv. Margarite (*contrada santa Margherita*) posjedovao vrtove.¹²⁰

Gospodarski se aspekt u kontinuitetu može pratiti i iz ugovora koje je sklopio sin Antonija Pavana, Iseppo. Tako je 14. svibnja 1696. Antonio Raffaelli pok. Michiela prodao Iseppu komad neobrađene oranice od oko 5 žurnada sa 40 stabala maslina (*in baredo, con olivari entro nr. 40*) i 4 stabla maslina s pripadajućim zemljištem. Sve su se nekretnine nalazile u predgrađu Poreča (*nelli suburbani di questa città*), a isplaćeno je 270 lira.¹²¹ Nadalje, 28. listopada 1701. Iseppo kupuje od Domenica Danelona i supruge Ane komad ograđene oranice od oko 1 žurnade. Iz prodaje su izuzete tri masline koje se nalaze unutar spomenute oranice, a koje su u vlasništvu bratovštine Uznesenja BDM. Također su izuzete i četiri druge masline, koje su u posjedu kupca Pavana, a nalaze se podno brežuljka Sv. Marka, koji je u vlasništvu Općine. Za otkup je Iseppo Pavan platio 30 lira.¹²²

Nadalje, sačuvani su kupoprodajni ugovori Antoniove kćeri Bastiane, iz kojih je vidljivo da je 28. kolovoza 1719. za 125 dukata po 6 lira, od nećaka, sinova njene pokojne sestre Agnesine, Antonija i Michiela, otkupila kuću na dva kata, s prozorima i stubištem. Kuća je bila smještena u kontradi koja vodi u katedralnu crkvu (*Contrada per andar al Domo*). S istočne i južne strane bila je kuća spomenute Bastiane, sa zapadne strane ruševna kuća prodavatelja, a sa sjeverne je strane prolazila javna cesta.¹²³ Kuću je prilikom primopredaje procijenio vještak za zidarske radove. Radilo se o *mistru* Cattarinu Folinu.

¹¹⁵ M. A. Corsino, 11.5., fol. 284 r i v.

¹¹⁶ M. Papadopoli, 20.5., fol. 46r - 47v.

¹¹⁷ HR-DAPA-8, Protocolo notariale primo Sig. Silvio Corsino d'istrumenti et atti del anno 1680 sino l'anno 1697. Knjiga 18.1, fol. 210 r i v.

¹¹⁸ HR-DAPA-8, Protocollo Michiele Papadopoli 1700. Knjiga 20.7., fol. 63r -64v.

¹¹⁹ E. IVETIC, 2000., 357.

¹²⁰ HR-DAPA-8, Antonio Pavano, knjiga isprava (1665. – 1671.). Knjiga 10.5., fol. 21r, 42v. Dalje: A. Pavano, 10.5.

¹²¹ HR-DAPA-8, Protocolo - Michele Papadopoli 1696.. Knjiga 20.3., fol. 24 r i v.

¹²² HR-DAPA-8, Libro 2.do di me Cristoforo Albertini Publico Nodaro, knjiga 12.3, fol. 26 v.

¹²³ HR-DAPA-8, Battaia Pietro not. Pub. Parenzo. Instrumenti dell'anno 1719. Knjiga 21.22., fol. 66r i v. Dalje: P. Battaia, 21.22.

Slijedi procjena:

- vrijednost zemljišta na kojem je kuća građena: 11,2 dukata,
- vrijedi 13 lira po koraku (*al passo*)¹²⁴ i ukupna vrijednost je 149,10,
- vrijednost sjevernog zida dužine 11 koraka, vrijednosti 14 lira po koraku ukupno iznosi 238 lira,
- vrijednost zida s istočne strane dužine 16,2 koraka, vrijedi 14 lira po koraku,
- klesani kamen, tj. erte na vratima, prozorima, ukupno koraka 69,2,
- vrijednost nape i ognjišta 20 lira,
- vrijednost dvaju međukatnih konstrukcija 80 lira,
- vrijednost krova 80 lira,
- vrijednost željezne rešetke za podrum 15 lira,
- brava s ključem,
- prag sa željeznim dijelovima, s kucalom (*battaor*) i prozori vrijede 28 lira.¹²⁵

Iz te se procjene jasno mogu otkriti karakteristike interijera Bastianine kuće. Jasno se vidi da je u kući postojalo ognjište s napom kao karakterističnim funkcionalnim elementom kuhinje. U gotovo svakoj porečkoj kuhinji bilo je zidano ognjište s napom oko kojeg se sjedilo na drvenim klupama. Zimi je to bilo mjesto za okupljanje oko izvora topline, a tijekom cijele godine na njemu se kuhalo.

Osim toga iz popisa procijenjenih elemenata zgrade vidljivo je da su samo erte na vratima i prozorima bile od kamena i njihova se nabava i obrada skupo plaćala. Često su erte bile lijepo profilirane i ujedno su bile i jedini dekorativni element na zgradama.

Podrum je uvijek bio smješten u prizemlju zgrada, zbog praktičnosti dostupa i zbog težine spremnika potrebnih za smještaj vina, žita, ulja itd. Da bi se prozorski otvori podruma bolje osigurali, postavljale su se željezne rešetke (*feriade*), a ulaz u zgradu zatvarao se s pomoću brave i ključeva. Za snažno kucanje na ulaznim vratima koristilo se kucalo. Često su to bili brončani dekorativni uporabni predmeti.

Iz procjene je vidljivo da je krovni pokrov vrijedio kao izrada dviju drvenih međukatnih konstrukcija.

Taj kratki osvrt na spomenutu Bastianinu kuću ujedno prikazuje prosječnu kuću u porečkoj povijesnoj jezgri, kakve su se, u većini slučajeva, sačuvale do polovice 20. stoljeća.

¹²⁴ *Passo* = mjerna jedinica dužine dviju ispruženih ruku uključujući i tijelo između (Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto Veneziano*, Firenca, 1998., 52.).

¹²⁵ *Fondi di detta casa D.ti 11,2; V al passo L 13 in porta in tutto L 149,10; Muro in tramnotana P n 11 al passo L 14 in porta L 238; muro in levane tira P n. 16,2; Val al P L 14 in porta; Piera viva cioe' porta balconi in tutto sono piedi n. 69,2; Camin napa Fogier Val in tutto L 20; Due palmenti con le calle val L 80; Coverta val in tutto L 80; Una feriada di ferro in caneva val L 15; Una serraura con le sue cheiave; et sagia con la sua ferramenta con il battaor et delli balconi val L 28. P. Battaia, 21.22, fol. 66a i b.*

Nadalje, 7. listopada 1719. Bastiana od spomenutih nećaka kupuje kuću u ruševnom stanju, napuknutih zidova i bez krova, koja je bila smještena do one prethodne kuće. Kuća je s istočne strane graničila s onom koju su spomenuta braća Raffaelli već prodala Bastiani, s južne je strane bila njihova kuća, a sa zapadne i sjeverne strane prolazila je javna cesta. Bastiana je za kuću platila 100 dukata po 6 lira.¹²⁶ Otkupljenu kuću Bastiana dodjeljuje u zakup Mattiju Binussiju.¹²⁷

Obiteljska kuća Pavano

Obiteljska je kuća¹²⁸ smještena u glavnoj porečkoj urbanoj arteriji, u Dekumanovoj ulici, na križanju do porečkog muzeja i Eufrazijeve bazilike, i ima stilska obilježja gotike *fiorite* iz 15. stojeća. To je skladna građevina koja ima prizemlje, kat i visoko potkrovlje. Na dva dovratnika u prostorijama prvoga kata isklesano je ime Antonija Pavana s obiteljskim grbom.

Kuća se vjerojatno spominje kad je 13. ožujka 1708. Antonio Pavano daje u zalog, vjerojatno zbog nestašice gotova novca, najbogatijem građaninu Poreča podrijetlom iz Venecije, Andrei Bullu. Kuća (*fabricata di muro e di malta*) je smještena u kontradi Sv. Mihovila (*contrada di San Michiel*), na putu prema bazilici (*per andar al Domo*), niže ubožnice (*in basso al Ospitale*). S istočne strane kuće prolazila je cesta, a s južne strane bila je obiteljska kuća (*casa domiciale*) zalogodavca Pavana; sa zapadne i sjeverne strane bilo je dvorište s cisternom spomenutog Pavana. Cijena kuće iznosila je 100 dukata po 6,4 lira. Kad je Bullo formalno postao vlasnik spomenute nekretnine, dodijelio ju je u zakup Pavanu, koji je morao svake godine isplaćivati zakupninu uz godišnju kamatu od 6 %. Sedam godina kasnije, točnije 13. lipnja 1715., nakon Antoniove smrti, njegova je kći Bastiana Pavano isplatila 100 dukata zastupniku Andree Bulla i na taj se način kuća vratila u vlasništvo obitelji.¹²⁹

Kuća se također spominje i u kupoprodajnom ugovoru između Lorenza Filipicha i Marca Radmana, posljednji kupuje polovicu kuće s vanjskim kamenim stubištem i trulom međukatnom konstrukcijom u Poreču u kontradi Sv. Mihovila, koja graniči s istočne strane s kućom Antonija Pavana, s južne je strane bio kupac, a sa zapadne je i sjeverne strane prolazila javna cesta.¹³⁰

Osim toga, o njoj se govori u kupoprodajnom ugovoru između Stefana Grega i Fiore Baio 1668. godine, kojim se kupuje dio stare kuće s napuklim zidovima, s vrtom, sjenicom, dvorištem i bunarom, a koja je smještena u kontradi Hospitala (*contrada*

¹²⁶ HR-DAPA-8, Protocollo Michiele Papadopoli 1719. Knjiga 20.23., fol. 126r i v; 133r. Dalje: M. Papadopoli, 20.23.

¹²⁷ M. Papadopoli, 20.23., fol. 128 r i v, 131r.

¹²⁸ Godine 1679. u kontradi sv. Mihovila stanuju neki nasljednici Francesca Pavana. Iz dosadašnjih se istraživanja ne može povezati jesu li u rodu s Antoniom Pavanom. Zna se da su prezimenjaci i da stanuju u istom kvartu. HR-DAPA-8, Antonio Pavano, knjiga isprava (1677. – 1683.). Knjiga 10.7., fol. 87r i v. Dalje: A. Pavno, 10.7.

¹²⁹ HR-DAPA-8, Protocollo 1708 - Alvise Corsino. Knjiga 17.4, fol. 93r – 94v; 115r.

¹³⁰ A. Pavno, 10.7., fol. 134v – 135v.

dell'Hospedale), s južne i zapadne se strane držala za kuću Antonija Pavana, a sa sjeverne joj je strane prolazila javna cesta.¹³¹ Zanimljiv je podatak o smještaju Porečkoga hospitalia, koji nam donosi potonja isprava. Naime, potonja isprava potvrđuje smještaj hospitalia uz crkvu Sv. Mihovila. Godine 1797., netom prije pada Mletačke Republike, porečki je podestat Badoer preselio ubožnicu za bolesne i nemoćne stanovnike Poreča u susjednu ulicu.¹³² Na pročelju zgrade do danas je sačuvana ploča s uklesanim natpisom.

Mnogo godina nakon Antoniove smrti, rašporski kapetan Pietro Querini prema dekretima mletačkoga Senata od 12. rujna 1744. i 25. kolovoza 1757. obilazi Poreč i popisuje kuće u javnom vlasništvu; u popisu se navodi kuća Antonija Pavana, smještena u kontradi *Pusterla*,¹³³ koja s istočne strane graniči s kućom Pietra Achiellijsa, a zapadne strane s drugom kućom Antonija Pavana, a sa sjeverne strane prolazi javni put.¹³⁴

Zaključak

Raznovrsnost izvora na temelju kojih je pisan ovaj rad omogućava također razmatranje svakodnevnog života Poreča s više aspekata. Matične knjige omogućile su praćenje genealoških aspekata spomenute obitelji Pavano, za koju se, kako je navedeno, ne zna podrijetlo, ali zna se ishod, njezino odumiranje. Nadalje, iz istih se izvora doznaje o visokoj razini smrtnosti novorođenčadi, kao i o vremenu vjenčanja, vjenčanju udovaca i o uzrocima smrti. Razina položaja u društvu vidljiva je i po razmjeni kumstava. Obično su, bilo krsni, bilo vjenčani kumovi Pavanovih bili ugledni porečki građani i plemići.

Knjige protokola porečkih bilježnika, osim što nam omogućuju praćenje Antoniove i Isepove profesionalne karijere, zorno prikazuju važnost glavnoga gospodarskoga čimbenika onodobnoga Poreča, zemljišnoga posjeda, tj. nekretnine uopće. Iz brojnih kupoprodajnih ugovora doznajemo o mnogim posjedima koje su Pavanovi imali raštrkano na području grada i okolice. Osim toga, ti nam dokumenti donose brojne podatke o dosad nepoznatim kontradama Poreča.

Analizom oporuka iz knjiga protokola crpimo važne podatke o obiteljskim odnosima, o nastojanju očuvanja patrimonija preko muških potomaka, o odnosu naspram smrti i vjeri kao i o pripadnosti određenim bratovštinskim udruženjima. Nadalje, oporuke nam svjedoče o psihofizičkoj sposobnosti oporučitelja u trenutku sastavljanja oporuke. U tim se dokumentima isto tako često navode odjevni predmeti, rubenina i nakit, što nam omogućuje uvid u način odijevanja, kićenja i pomalo blagi ulazak u ambijent porečke svakodnevice općenitije. Ugovori o mirazu jasni su pokazatelji gospodarske moći Antonija Pavana.

¹³¹ A. Pavano, 10.5., fol. 112r i v.

¹³² Današnja ulica Sv. Maura.

¹³³ Kvart oko današnjeg trga F. Supila.

¹³⁴ „Varietà, Cattalogo delle pubbliche case a Parenzo visitate da S. E. sig. Pietro Querini cap. di Raspo“, AMSI XVII, 1 - 2, 1901., 203.

Odnos Antonija Pavana naspram vjeri vidljiv je također iz jedinstvenog inkvizicijskoga procesa Giacomu Morosiniju, iz kojeg se mogu iščitati i njegove emocije.

Pronalazak i kamenog natpisa s imenom i obiteljskim grbom Antonija Pavana na dva nadvratnika obiteljske palače omogućio je zaokruživanje spoznajne cjeline i izravno povezivanje brojnih dokumenata u kojima se spominje nekretnina, sa zgradom u Dekumanovoj ulici.

Spomenuta obitelj nije ni po čemu jedinstvena, ona je jednostavno uzeta kao uzorak za prikazivanje načina života pripadnika određenoga društvenoga sloja u Poreču, građanskoga sloja. Antonio Pavano, s obzirom na svoju dugovječnost, biva svjedokom svih porečkih gospodarskih i populacijskih uspona i padova spomenutog razdoblja, od velike depopulacijske krize, uvjetovane učestalim epidemijama kuge, do postupnog naseljavanja grada dobjeglicama, u bijegu pred turskim neprijateljem, i nagloga gospodarskog uzleta pred kraj 17. stoljeća, u koje se potpuno razvio sustav vlasti i društvenih struktura.

Ukratko, prateći osebujan život pripadnika obitelji Pavano, mogu se, u osnovnim konturama, rekonstruirati raznolika gospodarska, političke, obiteljska i vjerska obilježja Poreča u drugoj polovici 17. i prvim desetljećima 18. stoljeća.

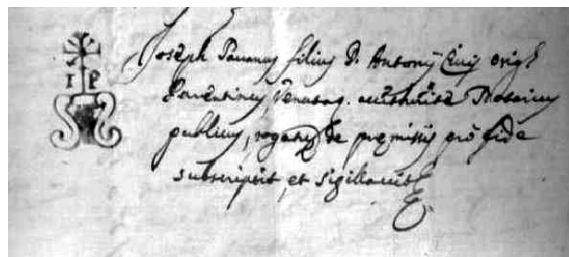
Obiteljska kuća Antonija Pavana u Dekumanskoj ulici

Nadvratni kamen s imenom i obiteljskim grbom Antonija Pavana

Detalj – grb obitelji Pavano

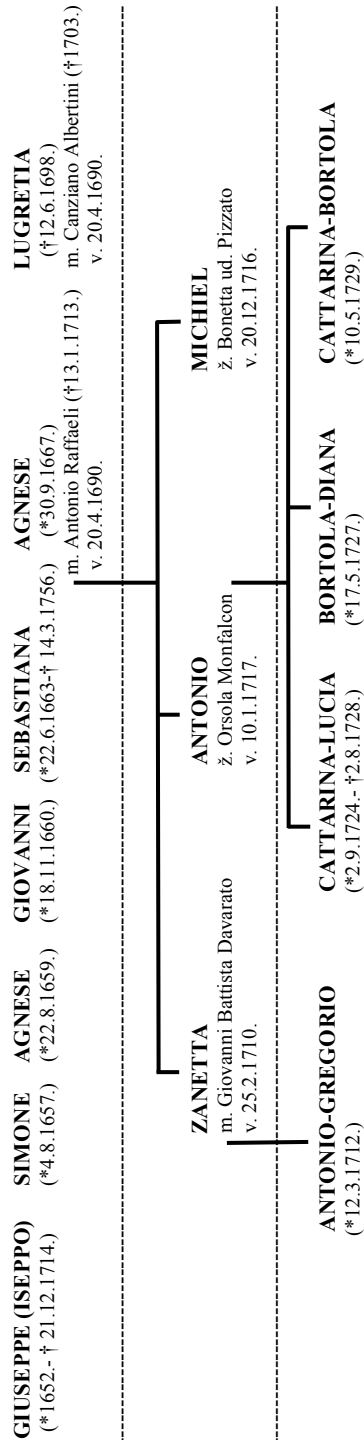

Bilježnički akt Iseppa Pavana (Državni arhiv u Pazinu)

GENEALOGIJA OBITELJI ANTONIJA PAVANA

SIMONE

ANTONIO (*1632.?-†4.1.1713.)
ž. Giovanna Braila

A contribution to our knowledge about daily life in Poreč (Parenzo) during the early modern period – an example of Antonio Pavano's family

Elena Uljančić-Vekić

Zavičajni muzej Poreštine / Regional Museum in Poreč

Dekumanska 9

52440 Poreč

Republic of Croatia

In this article author, for the first time, tries to reveal various aspects of daily life of Poreč noble family Pavano. Examination of the available documents, kept in the State Archives in Pazin (Pisino) and Bishopric Archives in Poreč, enabled author to outline political, economic and demographic aspect of the private life of the mentioned family that died out during the first half of the eighteenth century. Namely, records of baptized and deceased suggest high rate of mortality among newborns and investigation of the dowry contracts, together with examination of various trade contracts, reveals significant economic strength of Pavano family. Political aspect can be seen through the investigation of public records of Poreč record office, since members of Pavano family were officials of the city's Grand council and often executed various important duties. Additional motivation for this article was recent discovery of resident palace of aforementioned family. The interior of the palace revealed engraved coat of arms with the name of Antonio Pavano, the most prominent member of the family. Since Antonio Pavano lived a long and prosperous life, he was a witness of many peaks and downfalls of Poreč's economy and population during the first half of the eighteenth century. Namely, he witnessed a great population crisis caused by often plague raids followed by revitalization that was initiated by constant immigration of refugees from the border with the Ottoman Empire. Furthermore, he also witnessed a rapid economic growth of Poreč by the end of the seventeenth century, which quickened development of the governing system and social structures.

Key words: Poreč / Parenzo; Antonio Pavano; genealogy; daily life; primary sources